

31 OM PENNINGSTÄLLNINGEN I LANDET.

Litteraturblad n:o 10, oktober 1859

Vi hafva ofvanföre tillkännagifvit, att vi skola yttra oss i ämnet hufvudsakligen med afseende på framställningen i Hr Henrik Borgström's brochyr rörande detsamma. Vi föranledas dertill af den öfvertygelse, att, om de i denna brochyr yttrade åsigt med afseende på statens ingripande i penningkrisen verkligen skulle lyckas göra sig gällande, sådant vore för det allmänna förderfligt.

Om anledningen till penningbristen kan icke uppstå någon tvist. Penningarna hafva gått till utlandet. Detta har skett delvis genom silfverexport. Men en vida betydligare del har gått samma väg i form af Ryska bankobiljetter, af hvilka landet enligt en tidigare uppgift af Hr B. bort ega tietal millioner, och i Ryska sedlar, i hvilka säkert ett betydligt kapital före och ännu under kriget i landet cirkulerade. Hårtill komma ännu de två och en half millioner, banken upplånat och staten öfvertagit, af hvilka föga någon kopek kommit i landet, utan allt stannat i utländsk hand till qvittning af landets handelsskulder.

Men då fråga blir om de orsaker, hvilka vållat denna penningens afsky för att stanna i Finland, måste vi anse Hr B. hafva i sina uppgifter derom bortglömt en ganska väsentlig omständighet.

Öfverhufvud har Hr B. för sed, att såsom rådande åsigt i landet förutsätta mycket, hvaremot han drager i strid. Deribland är »sagan om öfverimporten», såsom han kallar den, och hvilken han anser vara nog allmänt trodd. För vår del tro vi icke, att det så förhåller sig, utan att i sjelfva verket få individer i landet torde finnas, som icke begripa, att det är platt omöjligt att i evighet köpa mera, än man säljer, ingen, som menar, att just Finland skulle vara ett sådant outtömligen penningrikt land. Men blir det fråga om importens förhållande till exporten under en kortare följd af år, de senaste åren nemligen, är det troligt nog, att mången derom gör sig en annan föreställning än brochyrens författare.

Det är obestridligt, att hvarje beräkning af exportens och importens värde måste blifva bristfällig. Hr B. har gjort denna beräkning för Finland än mera sagolik, än den i sjelfva verket är, genom att anföra tullverkets uppgifter för densamma, i hvilka importens värde ökas icke blott med frakt och supponerad handelsvinst, utan äfven med importtull, tolag m. m., medan exporten beräknas blott till sitt här på stället gällande pris. I finance-expeditionens »förslag till handelsbalans» ser skilnaden mellan export och import på långt när icke så förfärlig ut, emedan man i detta förslag söker komma till ett ungefärligt värde för båda på utländsk ort.

Huru vidunderlig än sagan om öfverimporten nu genom begagnandet af tullverkets uppgifter företer sig, utvisar dock äfven denna beräkning, förutsatt att frakterna icke mycket varierat, och så länge importtullen förblifvit oförändrad, det relativa förhållandet mellan export och import under skilda år. Det kan också anses vara för utrönandet häraf handelsbalanser i alla länder uppgöras.

Hr B. har sammanställt nämnda uppgifter för åren 1842–45, 1846–49, 1850–53 och med uteslutande af krigsåren för 1856–57. Man finner då: att importen

1842–45 hållit sig mellan $4 \frac{1}{10}$ till $4 \frac{8}{10}$ milj.

1846–49 » » » $5 \frac{2}{10}$ » $6 \frac{4}{10}$ »

1850–53 » » » $6 \frac{3}{10}$ » $6 \frac{7}{10}$ »

men 1856 d. ä. då missvexten inträffade uppgått till

9 8/10 – »

1857 11 5/10 – »

hvarvid 10 tusental och följande äro utlemnade.

I medeltal för år under hvarje af dessa perioder utgjorde:

1842–45 importen 4 6/10 exporten 2 4/10 million

1846–49 » 5 7/10 » 2 3/10 »

1850–53 » 6 6/10 » 2 6/10 »

1856 » 9 8/10 » 3 4/10 »

10 1857 » 11 5/10 » 4 »

Eller importen förhöll sig till exporten

1842–45 ungefär som 1,9 till 1

1846–49 » » 2,5 » 1

1850–53 » » 2,5 » 1

1856 » » 2,9 » 1

1857 » » 2,9 » 1

Häraf finner man, att *proportionen* mellan import och export redan under åren 1846–53 betydligt förändrats. Ehuru åter, såsom synes, 20 exporten 1856 var ovanligt hög, är samma år importen, som för 1842–45 figurerar mindre än dubbel mot exporten, nära nog tre gånger stor som denna. Vi hafva antecknat 1856 års import särskildt emedan känt är, att då på hösten, sedan missvexten blef kunnig, ganska litet spanmål för dess ersättande hann inkomma; hvaremot importen för detta behof skedde dels landvägen om vintern dels vid öppet vatten 1857.

Hr B., som beräknat den procent, hvarmed import och export under hvarje period tilltagit i förhållande till den föregående, får denna procent för importen 1850–53 till 15,6 samt åren 1856–57, för hvilka han sammanräknar den, till 65,2. Men af denna dryga procent skola 30 48,4 falla på spanmålsimporten och endast 16,8 på den öfriga import-handeln.

Härvid beräknas alltså spanmålsimporten för hvardera af åren 1856–57 till 3 millioner, tillsamman till 6 millioner rubel silfver. *Denna import* skall hafva tjenat att »ersätta den brist på lifsmedel, som genom kriget och missvexten uppkommit!!»

Mycket är att mot denna uppgift anmärka: 1:o säger oss Hr B. icke, om värdet för spanmålsimporten äfven är taget ur tullverkets specialer. Vi hafva väl grundad anledning tro, att så icke är förhållandet, utan att 40 i denna beräkning ingår *äfven det ungefärliga värdet för landvägen importerad spanmål*, hvilken åter *icke ingår i tullverkets summariska uppgift på importen*. Vid sådant förhållande finner man, huru betydligt den öfriga importen kan fås att sjunka; 2:o ingår i detta värde äfven *den för landet vanliga importen* af mjöl, gryner, ärter, hvilken årligen, deri inberäknadt Ryska militärens behof, som också i tullspecialerna intages, uppgår till 1 1/4 million eller mera. När nu också *detta belopp af Hr B. afskiljes* från totalimporten 1856–57, men för de föregående perioderna i densamma *får kvarstå*, är det lätt begripligt, huru han kommer till den oskyldiga procenten 16,8 för den öfriga importhandeln under samma år.

När nu på sådant sätt fås ihop en *extra* spanmålsimport för 3 millioner hvardera året 1856 och 1857, afdrages detta belopp från medelimportens för samma år värde 10 7/10 millioner, och då det utgör 48 proc. af medelimporten 1850–53, får det heta: häri består nu den egentliga öfverimporten 1856–57. Importens återstående medelvärde 7 7/10 millioner blir blott 16 proc. högre än medelvärdet för 1850–53.

Att antaga missvexten hafva kostat landet 6 millioner, vore att anse 2/3 af befolkningen hafva erhållit hvar sin matta Ryskt mjöl. Den genom missvexten 1856 mer eller mindre lidande befolkningen kan på sin höjd uppskattas till 400 tusen individer. Med en matta mjöl pr individ hade den kunnat försättas i öfverflöd. Detta gör å 6 rubel per matta i Petersburg 2 400 000 rubel. Läggas dertill behofvet för missvexten i östra Finland 1857 en million rubel, så att hela den extraordinära spanmålsimporten beräknas till 3 400 000 tusen rubel för båda åren, så är härmed utan tvifvel äfven den spanmålsbrist, »som genom kriget uppkommit», till fullo betäckt. Ty sistnämnda brist var ingen, emedan för Ryska arméns behof föga spanmål i landet stod att sälja, och ersättning för det försålda köptes i Ryskt mjöl under sjelfva krigsåren.

Om alltså från sagde 65,2 procent, såsom sig bör, afdrages högst 25,8, får man för den öfriga importhandeln 1856–57 en förhöjning mot perioden 1850–53 af 39,4 proc. för året, eller en medelimport af 9 035 641 rubel, mot en medelexport af 3 749 781 rubel, d. ä. en proportion mellan import och export af ungefär 2,4 till 1 – således nära lika med proportionen för perioderna 1846–49 och 1850–53.

Men äfven denna beräkning har ännu ett fel. I de antagna 25,8 proc. för spanmålsimporten ingår äfven värdet för det landvägen importerade. Antages denna del i värde för de båda åren motsvara endast 1 400 000 rubel, får man för importen sjöledes, den enda, som ingår i tullverkets uppgifter, för hvardera året 1856 och 1857 endast *en* million såsom i sagde uppgifter motsvarande spanmålsimporten för missvextens skuld. Detta utgör, jemfördt med medelimporten 1850–53, endast 15,1 procent, och den öfriga importen skulle alltså åren 1856–57 i medeltal stigit med 50,1 proc.; eller denna senare import förhåller sig sistsagda år till exporten som 2,6 till 1.

Häraf skulle framgå, att importens förhållande till exporten under loppet af de 11 åren 1846–1857 varit mycket ofördelaktigare, än före denna tid.¹ Den under samma tid starkt tillvexande importen af kaffe, socker och tobak, jemte den tilltagande lyxen i lefnadssätt hos de högre klasserna gör också detta högst troligt.

Härtill kommer, att krigsåren 1854–55 alls icke äro i denna öfversigt beräknade.

Det kan intressera läsaren, att till jemförelse se tullinkomsterna, i hvilka exporttullen ingår med en ringa del, för ifrågavarande år sammanställd. Den utgjorde:

1842	714	tusen rub.	1850	1 037	tusen rub.	
43	804	»	51	1 140	»	»
44	732	»	52	1 205	»	»
45	746	»	53	1 095	»	»
1846	896	»	1854	421	»	»
47	936	»	55	435	»	»
48	946	»	1856	1 430	»	»
49	1 077	»	57	1 390	»	»

Att döma af dessa siffror, hvilka i medeltal gifva för:

1842–45	s:r rub.	749	tusen.
1846–49	»	964	»
1850–53	»	1 119	»
1854–55	»	428	»
1856–57	»	1 410	»

¹ För år 1846–49 beror proportionen äfven deraf, att exporten då föll, medan den under följande period åter höjde sig.

skulle likaså importen, med undantag för krigsåren, från 1846 till 1857 varit betydligt högre än derförinnan. Tilläggas må, att tullinkomsten 1841 uppgick till endast 650 000 rubel. För tidigare år sakna vi uppgifter.

Men just krigsåren 1854–55 torde förhållandet mellan import och export varit det ofördelaktigaste. Tullinkomsterna uppgå i medeltal blott till 7/16 mot perioden 1846–49 och till 6/16 ungefär mot perioden 1850–53. Men exporten var då obetydlig. Och det väsentligare: största delen af importen skedde landväg från Ryssland, bestod af Ryska eller af utländska i Ryssland tullbehandlade varor. Hela denna import är alltså icke i tullspecialerna synlig. Nästan alla manufakturvaror togos då från Ryssland, och ingen manufakturhandlande klagade öfver dålig afsättning. Likaså importerades Ryskt socker m. m. i betydliga partier. Allmogen i sydliga delen af landet, som hade en så betydligt ökad penningförtjenst, att jordegendomens pris steg till och med 50 proc., vänjde sig vid ett lefnadssätt, hvars fortsättande efter krigets slut torde utgöra den egentligaste orsaken till dess penningbrist; ty öfverhufvud får den ännu fortfarande sina varor bättre betalda, än före kriget. Det är alltså icke något vågadt påstående, att anse åren 1854–55 hafva varit de, under hvilka importen stod i största missförhållande till exporten.

Hr B. resonnerar om krigsåren så, att de *sju millioner rubel silfver*, som Ryska armeen införde i landet, erhöles »endast i utbyte mot dels inhemska, dels utländska varor och produkter, hvilka af den Ryska militären förbrukades, d. v. s. tillintetgjordes». Men faktiskt är, att en betydlig del af dessa millioner utbetalades för arbete vid batteriers anläggande, transporter, uppförandet af bygnader m. m. En annan del måste väl få räknas för handelsvinst, och den under dessa år icke ringa. Då Hr B. tillägger: »Finlands förråd af konsumtionsartiklar och rörelsekapital minskades således med en andel, som i värde motsvarade ifrågavarande sedlar» – är detta således långt ifrån sanna förhållandet. Men när han ytterligare vill bevisa, att Finland, då det sålde »jordbrukets och ladugårdens produkter, dragare och kreatur till högt pris», var tvunget att med den erhållna betalningen ersätta allt detta, att, då jordbrukaren måste betala alla utländska artiklar dyrare, och äfven varan kom att stå köpmannen dyrare än eljest – allt detta hade till följd, att Finland af sagde sju millioner icke hade någon behållning, så är detta bevisningssätt fullkomligt haltlöst. Det kan visst vara, att de sju millionerna åter gått ut; men icke har Ryska soldaten ensam konsumerat de motsvarande varorna. Det måste väl förhålla sig med, hvad 40
fremlingen köper att konsumeras på stället, såsom med hvad som exporteras. Båda delarne äro väl produkter af samma arbete. Att jordbrukaren skulle af det höga priset låtit locka sig att försälja mera boskap, än han bort, kan icke påstås hafva skett allmännare. Motsatsen bevisas deraf, att under påföljande dåliga höår, slagtboskap i mängd såldes till vanpris. Penningförtjensten skedde utom genom arbete förnämligast på timmer, ved, smör, mjölk, hö och halm – mindre på spanmål och kött, på sistnämnda artikel också derföre icke, emedan Ryska armeens leverantörer läto drifva till landet stora boskaphjordar från Ryssland.

Men det behöfver intet bevis, att jordbrukaren i södra delen af landet under kriget hade god förtjenst likasom också handverkare och handlande, med undantag af skeppsredare och de egentliga exportörerne af skogsprodukter. I landets inre delar var derföre förhållandet annat, och penningsbrist var der förhanden redan under krigsåren. Ögonskenligt är, att de förtjenade pengarne nu äro försvunna, och

mången äldre besparing dertill. Men detta kan anses vara en följd deraf, att en plötslig och oväntad förtjenst äfven plägar förleda till utgifter öfver vanligheten. Att sådana utgifter förnämligast gå till konsumtion af utländska öfverflödsartiklar är obestridlig erfarenhet.

Ganska sannt må det vara, att högt pris på utländska varor 1856 och 1857 i förening med den låga¹ vaxelkursen medverkat till underbalansen i Finlands handel. Likaså är det klart, att missvexten haft stort inflytande derpå, slutligen att den under kriget hämmade exporten och de genom kaperierna lidna förlusterna hafva sin stora andel deri.

Men vi tro oss hafva visat, att den uppställning, Hr B. ger siffrorna för 1856 och 1857, tjenar till att undanskymma förhållandet mellan *den af missvexten oberoende* importen och exporten för dessa år, samt att denna proportion ända från 1846 är en annan, än före samma tid. Lägges ännu härtill det antagliga missförhållandet mellan båda under krigsåren, så synes det vara oberättigadt, att helt och hållet utesluta en öfverimport af andra varor än spannmål ur orsakerna till »underbalansen».

En anmärkning hafva vi ännu att göra i fråga om vaxelkursens inflytande. Gå export och import jemnt upp mot hvarandra, gör väl importören vid låg kurs förluster, men exportören vinner på en sådan kurs, och *landet* i dess helhet lider dervid ingen förlust, d. v. s. derigenom uppstår ingen »underbalans» i landets handel. Vi förbise icke det ruinerande i en stark kursfluktuation öfverhufvud, emedan ett antal trafikanters undergång icke ersättas deraf, att andra trafikanter göra goda affärer. Men underbalans i den utländska handeln verkas derigenom endast under förutsättning, att importen i sig sjelf öfverstiger exporten. Och det är under denna förutsättning vi antaga Hr B:s påstående, att den låga kursen medverkat till underbalansen och »en häftig utströmning af Finlands disponibla kapital».

»I följd af den minskning Finlands kapitaltillgångar af ofvantitydda orsaker under de senaste fem åren undergått, och såvida penningväsendet lider af flera väsentliga brister, äro, oaktadt af Banken under sistförflutna år upptagna utländska lån, landets disponibla kapital för närvarande otillräckliga att underhålla de inhemska näringarnes samtidigt ökade verksamhet. Antingen måste därför i öfverensstämmelse med Kejsarl. Förordningen den 30 nästvikne April nya lån till näringarnes understödande utom landet upptagas och penningväsendet tillika reorganiseras eller skall produktionen hämmas och svåra förvecklingar uppstå.»

Med denna thes börjar brochyrens fjerde kapitel. Vi erkänna djerfheten i densamma och bekänna, att vi läsit den med en viss häpnad.

Men förrän vi närmare dissekera dess innehåll, böra vi yttra några ord i en fråga, som delvis tillhör det förra kapitlet i denna vår framställning.

Hr B. anför penningkrisen bland orsakerna till underbalansen i handeln och till penningarnes utströmmande.

Det är en utredd och afgjord sak, att penningskrisen träffade Finlands *handel* icke med fordringar af utan med skulder till utlandet. Huru stort dessas belopp var, har man icke sett någon försöka utreda.

¹ Vi hafva begagnat uttrycket *hög* kurs, emedan detta är det naturliga, då kursen är emot ett land, d. v. s. då det utländska myntet står i *högt* pris. Detta uttryckssätt är också det i Svenska språket traditionela. Då likväl fallet lär vara, att det motsatta Petersburgska beteckningssättet här vunnit häfd, skola vi till undvikande af missförstånd rätta oss derefter. D. v. s. *låg* kurs betyder då, att för inhemskt mynt fås lågt pris, när det skall vexas mot utländskt.

Statsverket trädde genast emellan, om vi icke misstaga oss, med ett understöd af 400 000 rubel. Detta befanns otillräckligt, och Banken gjorde ett lån af 2 1/2 million, hvilket till största delen torde hafva åtgått till samma bestämmelse. Vi hafva redan nämnt, att beloppet af detta lån icke behöfde till Finland indragas, utan att det i S:t Petersburg anvisades för remisser till utlandet.

Ingen lärer betvifla, att icke öfvervägande skuld till utlandet bevisar underbalans i handeln. Ingen lärer kunna förmås att tro, att skuldernas betalande åstadkommer underbalans.

10 Hr B. yttrar väl (sid. 16) sin öfvertygelse vara, att öfverhufvud Finlands skuld och fordran i förhållande till utlandet qvitta hvarandra. Men likväl anför han, säkert ganska riktigt, att det är genom »de dyra utländska penningarne» Finland arbetat sig upp till välstånd, och han anser, att äfven för närvarande ingen annan tillflykt återstår, samt finner häri ett väsentligt skäl för staten, att göra lån och blifva näringsarnes förlagsman (sid. 34 ff.)

20 Vi skulle tro, att det enklare låter säga sig. Handelsskuld till utlandet har funnits. Den är nu med statens understöd och med landets besparade tillgångar betald, och ny kredit är under närvarande Europeiska förhållanden svår att erhålla.

30 Nu till den långa thesen. Hvilka äro de inhemska näringar, hvilkas verksamhet samtidigt med penningarnes utströmmande ökats? Hr B. säger väl, att betydliga kapitaler blifvit nedlagda i jordbruket. Men detta torde få anses för en nära nog tom försäkran. Likaså att betydligt blifvit nedlagt i handeln. Men handeln fordrar det aldraminsta fasta kapital, och det deri nedlagda rörliga bör väl inom året vara omsatt och disponibelt efter behag. Hvad som nedlägges i exporten, är verkligen så lätt disponibelt, att derpå vaxel kan dragas och vanligen drages, så snart lasten är ombord och assuransen gjord. Att skeppsbyggeriet erfordrat stort kapital, hafva vi långt för detta anført. Men hvad mera? »En mängd nya företag, redan påtänkta före kriget bragtes nu» (efter kriget) »till utförande.» Hvilka äro dessa företag? Läsaren lemnas utan upplysning derom. Vi antaga, att dermed menas några nya fabriksanläggningar, för Finlands förhållanden visserligen betydliga.

40 Hr B. anför, att vi skulle påstått, det öfverspekulation och öfverproduktion i landet egt rum.¹ Vi hafva påstått, hvad Hr B. medger, och hvad allmänt känt är, att fartyg blifvit i stor mängd bygda, utan att kunna med fördel användas. Om öfverproduktion hafva vi icke talt ett ord. Men om »företag» bragts till utförande, d. ä. såsom Hr B. längre fram upplyser, rörligt kapital blifvit förvandladt i fast, och entreprenörerna nu sakna rörelsekapital, så innebär detta en enkel definition på öfverspekulation. Hr B. söker utförligt bevisa, att ingen öfverspekulation egt rum. Nå väl! Då behöfves icke heller penningar till några företags upprätthållande. Hafva vederbörande spekulerat rätt, så hafva de vetat, hvar de skola taga provianten och månadshyran, råmaterialet

¹ Hvad Hr B. säger till dem, hvilka »endast skänkt en flygtig tanke åt dessa ämnen», deri rättar han välbetänkt ett »flygtigt» uttryck af honom sjelf och bevisar, att han tänkt mögnare på saken. Hr. B. hade nemligen i sin brochyr *Om Hypotheksföreningar* yttrat, att *penningen* »bindes» vid produktiva företag. Vi anmärkte, att penningen går fri. Han bevisar nu utförligt, att likväl entreprenörerna kunna råka i penningbrist. Detta hade vi uttryckligen tillagt. Han säger: »Penningarna kunna visserligen finnas i landet, men penningar äro icke rörelsekapital utan bytesmedel» o. s. v. Hvad penningarne äro, må lemnas derhän. Men der de finnas, der saknas icke rörelsekapital. Någon har det. Produktiva företag kunna alltså icke »binda» penningen, icke heller åstadkomma penningbrist i landet, om för dem icke varor importeras, endast penningbrist på vissa händer.

och arbetslönen – och räntan på anläggningen dertill – förrän de inlåtit sig i »företaget». Om äfven företagen varit »*påtänkta*» före kriget, så följer häraf, hvarken att de icke utgöra öfverspekulationer, eller att staten skall taga det påtänktas utförande om händer.

Hvilket är vidare det lån »till näringarnes understödande», som staten enligt Kejs. Förordningen af den 30 April skall upptaga? Hr B. upprepar det ännu en gång, att staten »i närvarande stund» upptager ett sådant lån. Så vidt oss bekant är, har lånet blifvit upptaget för jernvägars byggande. Endast amortissementsfonden för detsamma kommer att utlånas *företrädesvis till jordbrukets upphjelpande*. Beklagligt vore det, om detta lån kunde få en annan bestämmelse. Vi hoppas, det icke skall ske. 10

Är det öfverhuvud en rimlig fordran, att *staten* skall »underhålla» de inhemska »näringsarnes ökade verksamhet»? I hvilket land i verlden försökes ens nu mera detta? Hvar har väl ett sådant försök lyckats? Ställes fordran på en *statsbank*, som monopoliserat all penningrörelse, ligger i den något förnuft. Men *ultra posse nemo obligatur*. När Finska banken gjort, hvad den kunnat, kan på den ingen vidare fordran ställas. Och staten, d. ä. landet, kan icke förpligtas att träda i dess ställe. Att lägga bördan af en statsskuld på efterkommandes skuldror, för att understödja några nu lefvande individers »*påtänkta*» företag, vore väl höjden af orättvisa och oförnuft. Det kan ännu låta säga sig, att *staten* vid en inträffande allmän motgång, sådan som penningkrisen 1857, genom anskaffande af ett lån *på kort tid* understöder näringarne.¹ Men att fordra, det staten, emedan vederbörandes penningar tagit slut, skall, så ofta sådant inträffar, blifva förlagsman, och det icke af statskassans möjliga öfverskott, utan genom inkom för ändamålet gjorda statslån, sådant hörer ännu 1859 till det oerhörda. 20

Hr B. resonnerar: emedan en missvext inträffat, och staten nödgats understöda de behöfvande, men såväl staten som de behöfvande sjelfva köpt den nödiga födan i utlandet, och penningar derföre i landet blifvit rara – alltså skall staten skaffa fabrikanterna pengar. Är det då fabrikantens pengar, som gått ut ur landet. Nej, det är bondens. Men fabrikanten har det rättmätigaste anspråk på, att få låna dem af bonden eller någon annan! 30

Bonden hoppas vi har samma talan. Handlanden och fabrikanten kommo i förlägenhet genom penningkrisen. Staten lånade dem penningar, som äfven de gingo till utlandet. Handlanden och fabrikanten skola betala dem. Penningarne äro således egentligen deras. Men bonden behöfver pengar till påtänkta nyodlingar och gjorda odlingars bebrukande. Handlanden och fabrikanten hafva skickat bort dem. Staten skall alltså skaffa bonden andra pengar i stället. Staten må göra lån. Efterkommande skola väl betala det – om händelsevis bonden ej sådant förmår. Jernvägar och andra allmänna företag få vänta. Hypotheksföreningar kunde väl komma till stånd. Men deras pengar blifva dyra. Staten kan anskaffa dem billigare. 40

Alltså: staten lånar utan vidare. Men vid nästa missvext och nästa penningkris – eller nästa gång en Rysk armé lemnar 7 millioner i landet, af hvilka icke en kopek hålles kvar i detta Danaidernas säll? Ja då lånar staten igen. Ty fabrikanten har rättmätigt anspråk på bondens pengar, 50

¹ Bankens, numera af staten öfvertagna lån, är staldt på sex års betalningstermin. Det är väl, att det kunnat till låg ränta erhållas, kan också vara väl, att trafiken genom detsamma blifvit understödd. Men vi vidhålla vår åsigt, att den låga utlåningsräntan varit principlös och derföre förderlig, uppehållit, hvad som icke bör eller i längden kan uppehållas.

och bonden på handlandens och fabrikantens. Hr B. invänder kanske: fabrikanten, som fått sina pengar af staten, beröres icke af nästa kris. Må vara! Men det kan hända och händer troligen, att nya entreprenörer »påtankta» nya företag före kriget och efter kriget utföra dem, med ett ord, att äfven framdeles en med penningbristen »samtidigt ökad verksamhet» uppstår. Alltså: staten skall absolut göra nya lån. Eller kanske äro de gamla lånen då redan betalda? Det är visst god utsigt dertill vid »företag», som enligt Hr B. varit så moget påtankta.

10 Dock hvarföre vänta till nästa missvekt och nästa penningkris. Företag kunna alla dagar påtankas och utföras, verksamheten kan alla dagar ökas, om blott staten skaffar pengar dertill. Hr B. vill väl icke hafva monopol för dem, hvilkas verksamhet ökades 1856 och 1857.

Sådan är i själfva verket, enligt hvad erfarenheten lärer, verkan deraf, att staten uppträder som förläggare för näringarne. I afseende på fabrikerna läres det af Sveriges historia:

»Såsom en direkt uppmuntran påbödos 1727 och 1728 afgift till en s. k. landshjelp, och inkomsterna derutaf användes till räntefria lån för fabrikerna; 1739 förändrades detta till en manufakturavgift, som lades på alla in- och utgående varor. Fabrikanterne kunde erhålla lån till 2/3 20 af varornas värde. Alla de inhemska rudimaterier, som fabrikerna behöfde, befriades från inrikes tull, och de som kommo utifrån belades med en rekognitionsavgift af 1/3 proc. Allt detta bidrog dertill, att 1740 voro 8 000 menniskor sysselsatta med fabriker och manufakturer, och 1760 steg deras antal till 14 359, samt att tillverkningen tilltog i den mon, att brist på afsättning började uppkomma, hvarföre transport-premier beviljades till afsättning inom riket äfvensom lån i banken till en diskonteringsfond samt utförelsepremier anslogs. Samma år förordnade ständerna, att efter viss tids förlopp skulle hvarje Svensk man och 30 qvinna vara klädd i tyger af inhemsk tillverkning» o. s. v.¹ Allmogen förbjöds att sälja egna tillverkningar af garn och tyger. År 1748 förbjöds all införsel af utländska manufakturvaror. Man finner nu allt detta orimligt. Så långt skall det numera icke gå. Staten skall blott göra lån och gifva pengar till låg ränta. Utländsk vara skall icke förbjudas, endast beläggas med skälig skyddstull. Denna gör t. ex. på raffinad-socker 3 1/4 kop. per ℔ eller ungefär 15 proc. af värdet enligt i landet gällande pris, på bomullsgarn hvitt 5 1/3 kop., färgadt 7 2/3 kop., ungefär 12 proc. af värdet, på rökto bak *trettiesex* 1/4 kopek pr ℔ eller för sämre sort varans pris, på snus *sjuttiesex* 1/4 kop. och på cigarrer *nittiesex* 1/4 kop. pr ℔ eller ungefär dubbla priset för sämre sort.² Detta 40 liknar en beskattning på landets invånare till några fabrikers understödande så nära, som ett bär liknar det andra. De två sockerbruken, med ett par hundra arbetare kanske, skola förse hela landets behof. De bomullspinnerier, som finnas, tillverka minst dubbelt mera än i landet konsumeras. Tullen på dessa varor är visserligen en finanstull. Den skulle kanske betalas, äfven om fabrikerna icke funnes. Men det är uppenbart, att konsumenten nu betalar tullskillnaden till fabrikanten, medan staten har tull blott för råvaran. Vi anföra förhållandet här, endast för att ådagalägga, att staten genom tullskillnaden på råvara och fabrikat ger sådana näringar en stor premie.

50 Och detta är just faran äfven deraf, att staten blir förlagsman mot låg ränta. Näringar uppmuntras, hvilka fortfarande skola uppehållas. Staten ingår en förpligtelse dertill. Det är fåfängt att tro, det dess

¹ Rawert &c. Sveriges industriella tillstånd.

² Från 1860 höjes tullen på råvaran med 1 1/4 à 1 kop. pr ℔ .

åliggande skall stanna dervid, att underhålla endast de nu existerande företagens ökade verksamhet. Ger staten pengar, skola nya företag »påtänkas» och deras »verksamhet ökas», just då denna tillökning är minst af omständigheterna påkallad.

Det bör medges, att de stående lån, med hvilka staten understödt fabriker, hittills äro jemförelsevis ringa. Men räknas hypothekslånen på råvaror och fabrikat samt de s. k. diskonteringarne på fingerade papper, så torde statens förskott icke vara obetydliga.

Hvad statslån till handelns understödande angår, kunna vi vara korrtta. I Hamburg gjordes under penningkrisen lån till understödande af *bankirhus*, emedan deras ruin skulle träffat riksstadens hela befolkning. I Sverige gjordes likaså ett litet lån, som utgafs till *nie procent*.¹ Det af Finska statsverket öfvertagna 2 1/2 millions-lånet är i förhållande till båda ländernas rörelse mångdubbelt större, än det Svenska. Finska banken utlånar också på andra vilkor. Den ger blankokredit, d. ä. lån på fingerade skuldsedlar, och till 5 proc. Dagens tilldragelser synes visa, att ifrågakvarande lån endast uppskjutit fallissementer, som vid den utländska kreditens upphörande voro gifna, icke förekommit dem. Men Hr B. är ännu icke dermed nöjd. Han fordrar nya statslån till produktionens underhållande.

Hr B., som eljest har ett rikt förråd af citater, och hvars prisvärda studier gifva honom en lätt tillgång till sådane, har för sin fordran på statslån till produktionens underhållande kunnat andraga endast ett högst besynnerligt utlåtande af Chevalier. Vi kalla utlåtandet besynnerligt, emedan den berömde nationalekonomen deri talar om förhållandena i England och Engelska bankens tillgöranden såsom om en för honom fördold hemlighet. Engelska banken skall, då guldet börjat utströmma, hafva indragit lättnaderna för lån, det vill väl säga: begärt bättre säkerhet och högre ränta. Ja samma bank skall hafva varit djerf nog, att i underhuset proklamera detta förfarande som princip. Chevalier vet icke, om allt detta är sannt! Han kan icke ens afgöra, om icke bankens förfarande var skuld till handelskrisen i England 1847! – Detta låter i sanning besynnerligt och är icke utan sin tendens. Att en bank begär säkerhet, när osäkerheten öfver hela verlden är allmän, att den höjer räntan, när efterfrågan på penningar är stor, att den icke ger sitt guld räntefritt mot vaxlar, dem ingen annan vill taga emot, detta framstår för den stora auktoriteten i en misstänkt dager! Vi hoppas han haft ytterligare tillfälle utveckla sina tankar i ämnet år 1857, då icke blott Engelska utan Franska banken höjde diskonträntan till 9 à 10 proc., d. ä. på skarpaste allvar genomförde den i underhuset proklamerade principen.

Icke mindre besynnerligt är Chevalier's utlåtande, då han kommer till tal om, hvad som vid en kris egentligen borde tillgöras. Han ordar om en mystisk kreditoperation, hvilken han icke närmare vill beskrifva, men hvilken skall kunna kombineras på särskilda sätt. Läsaren får gissa sig till operationens och kombinationernas beskaffenhet. Hr B. upplyser icke heller närmare om, hvad dermed menas.

Men kanske får man antaga, att den mystiska kreditkombinationen är ett statlån till produktionens uppehållande. Ty det är vid yrkandet på ett sådant, Hr B. citerar Chevalier. Och utom i denna mystiska punkt talar Chevalier om *banken*. Hr B. talar deremot om *staten*.

Om så är, har Chevalier haft tillfälle att 1857–58 äfven häri hemta erfarenhet i eget land. Chevalier sitter, om vi icke missminna oss,

¹ Vi hafva tidigare af misstag anført endast sju.

numera i Napoleons statsråd. Om icke, är han i annan värdighet Napoleon III:s man, sitt anseende som politisk karakter icke rätt till fromma. Han har haft det närmaste tillfälle att lära känna den kreditkombination, Napoleons finansminister Magne sagde år imagierade. Ministern säger sjelf i en berättelse, som i detta blad blifvit anförd, att hans stora påhitt var, *att göra ingenting*. Och genom denna snillrika kombination fick han räntan att gå ned, guldet till och med silfret att inströmma till landet och att i ovanlig mängd taga sin tillflykt till Franska bankens hvalf, statsinkomsterna att stiga och skatterna att gå ut med ovanlig lätthet.

Och slutligen: om Chevalier verkligen menar statslån, så talar han om dem såsom utvägar vid inträffande handelskriser, icke såsom utvägar att utvidga och underhålla fabriksindustrin och handeln. Han vill icke genom dem förskaffa England och Frankrike ett förlagskapital. Men det är ju härtill, till att afvända »produktionens hämmande», Hr B. yrkar, att statslån skola anlitas.

Men vi göra oss öfverflödig möda. Hr B. vederlägger sjelf bäst sina yrkanden. Han säger sid. 44, att »den enda möjliga utväg att förekomma dylika störingar i produktionen» är, att låta penningräntan fritt bestämmas af tillgång och efterfrågan. Hans åsigt måste alltså vara den, att åtminstone banken, som fritt kan höja och sänka sin diskont-ränta, bör höja den när penningbehovet stiger – just för att derigenom förekomma störingar i produktionen. Han antager sid. 164 ganska riktigt, att vid inträffad öfverimport och oförmonlig kurs, denna i förening med diskontrantans höjande skall verka derhän, att importen aftager, exporten – alltså produktionen – tilltager. Så tro vi ock. Men vi draga deraf den slutsats, att i sådana omständigheter väl banken må höja sin ränta, men staten göra ingenting. Hr B. tror, att det varit väl, att banken hållit räntan låg, och vill dertill, att staten skall göra lån, så länge och så stora, som producenterna vilja hafva godheten mottaga statens pengar.

Vi fasthålla visst icke så rigoröst vid, hvad vi anse för princip, att icke förhållandena må betinga sig afvikelser. Så må det vara godt och väl, att staten skaffat någon del af medlen till den utländska handelsskuldens betalande. Endast hade det i vår tanke äfven varit väl, om räntan icke gjort medlen till en gåfva för hvar och en, utan till en utväg för dem, som med någon uppoffring kunna hjälpa sig. Hr B. deremot anser det i sin ordning, att staten ger pengar till 5 proc., åt trafikanter hvilka åter kunna utlåna dem mot 6 proc., eller, hvilket är detsamma, med dem kunna köpa varor och icke blott hafva den ena procenten på köpet, utan äfven de 3 à 4 procent dertill, som den utländska krediten kostat andra mindre lyckliga. Att han i detta tycke står i strid med *sina* proklamerade principer, bör erkännas.

Vi medgifva också gerna, att staten till landets fördel kan genom förskott uppmuntra produktionen, ehuru vi omöjligen kunna förorda något statsskuldsystem för ändamålet. Bestämda, begränsade fonder för ändamålet hafva visat sig välgörande såsom understöd vid *nya* företag. Men också dervid må räntan bestämmas af tillgång och efterfrågan. En förträfflig utväg till sådant förskott erbjuder sig t. ex. i kronans skogar. Sedan lyckligtvis numera Hr baron v. Berg's ord verkat, hvad ingen bevisning förut i detta land förmått verka, att nemligen skogens användning nu anses nödvändig, om någon skall åtaga sig dess vård, har det äfven blifvit fråga om användning af statens skogar för statens räkning. Men, enligt hvad som upplyses, är dessa skogars rikedom så stor, att första svårigheten blir deras tillgodogörande. Här

är nu det bästa tillfälle, att uppmuntra produktionen, d. ä. sågars anläggning och fartygsbyggnad, genom lemnad kredit på råvaran. Vi välja exemplet icke så händelsevis. Ty till vidare är denna produktion den för handelsbalansen viktigare. Då t. ex. i Uleåborgs län kronans skogar kunna leverera 1 1/2 million stockar, d. v. s. lika många tolfter bräder, till årlig utskeppning, således fem gånger så mycket ungefär, som nu årligen från hela landet utskeppas, så lofvar detta pengar äfven för öfrig produktion på en säkrare väg, än genom statslån.

En sådan af statens fördel påkallad uppmuntran för produktionen, vore också en uppmuntran för exporthandeln. När blott den blomstrar, sköter importhandeln nog sig sjelf. Hvad åter fabrikerne angår, äro de i hög grad önskvärda. I Finland, såsom i flera andra länder, äro de äfven ett väsentligt vilkor för åkerbrukets och boskapsskötselns upphjelpande. Men en obetänkt ifver att med privilegier framdrifva dem är egnad att skapa verkliga kräftsår i ett lands ekonomi. Vi förstå icke annat, än att det är det stora fasta kapital, de kräfva, som gör deras behandling så ömtålig, hvartill kommer deras större beroende af tidernas vexling och fabriksarbetarens ensidiga oduglighet till allt annat arbete. Då de engång finnas, måste de snart sagdt till hvarje pris upprätthållas. De utgöra för närvarande i Frankrike hindret för öfvergången till ett friare handelssystem. De kvarhöllo under decenniens hård strid förbud och höga skyddstullar i Svenska tulltaxan. I Preussen vändades man länge med de Sachsiska linneväfverierna, der och i Tyskland öfverhufvud senare med hvitbetssockerfabrikerne o. s. v. Intet intresse har visat sig mera pockande på företräden, än fabriksintresset.

Vi behöfva icke tillägga, att tillståndet i landet icke är sådant, Hr B. utmålar det. Exekutiva auktioner höra *icke*, såsom han påstår, »till ordningen för dagen». Tvärtom, de äro högst sällsynta. Allmogen säljer *icke* sina varor till vanpris. Handtverkarena låta betala sig lika drygt, som under kriget, och det är lika svårt, som alltid, att hos dem få något färdiggjort. Exportartiklar hafva uppköpts icke blott i vanlig mängd, utan i ovanlig. Hr B. har sjelf anfört siffror, som visa, att exportens värde 1856–57 varit högre än någonsin. Exporten var äfven 1858 god; ty värr lär den i år vara mindre, icke af penningbrist utan af vattenbrist. Icke ens någon fabrik har, så vidt oss bekant, minskat sin tillverkning. Tvärtom börja nya, storatade fabriker att sälja sin. Endast importörerna af manufakturvaror klaga öfver dålig afsättning. Kanske har också någon annan del af importen aftagit. Och endast några handlande, hvilkas affärer bankens frikostighet hittills uppehållit, hafva sett sig tvungna att göra liqid. Det är visst att beklaga. Men Finland kan dock tala om lyckan, att dessa fallissementer varit jemförelsevis så få. Allt synes lofva, att landet på naturlig väg, genom ökad export, minskad import, åter skall indraga det förlorade penningförrådet.

Men om vi icke kunna dela Hr B:s åsigter om statens förpligtelser att göra lån för produktionens upprätthållande, äro vi så mycket mera med honom ense i fråga om nödvändigheten af hypoteksföreningars och privatbankers inrättande. Likväl hafva vi äfven i dessa punkter några anmärkningar att framställa, hvilka vi, då denna artikel vuxit till kanske alltför stor vidd, bespara till en annan gång.

Vi få då också tillfälle att avsluta en liten räkning angående Hr B:s sätt att polemiserat mot detta blad, en polemik, som genomgår hela hans afhandling.